

AL EEUWENLANG SINT-HUBERTUSPROCESSIE

WIE WAS HUBERTUS?

Hubertus werd in 655 geboren als zoon van de hertog van Aquitanië en leidde een adellijk leven. Zijn vrouw Floribanne overleed in het kraambed bij de geboorte van hun zoon Floribertus. Hubertus trok zich vervolgens terug in de Ardennen waar hij zich vooral bezighield met de jacht. Toen hij op zekere dag wou aanleggen om een groot hert te schieten, verscheen tussen het gewei een lichtend kruis en een vermanende stem gebod hem vaarwel te zeggen aan de wereldse genoegens en voortaan in alle nederigheid het geloof in God te behartigen. Vanaf dan nam zijn leven een nieuwe wending. Hij werd geestelijke en ging in de leer bij de Tongerse bisschop Lambertus. Hubertus verkondigde het geloof in de Ardennen en in Brabant, en werd na de moord op Lambertus in 698 bisschop van Luik tot aan zijn dood in 727.

Het beeld van Sint-Hubertus dateert van ca. 1700.

Het verhaal wil dat Hubertus als pelgrim naar Rome reist en er wordt opgemerkt door de paus, die op dat moment verneemt dat Lambertus, bisschop van Tongeren, is vermoord. De paus wil dat Hubertus zijn meester opvolgt in Tongeren. De pelgrim wordt meteen tot bisschop benoemd.

Recent onderzoek levert echter geen bewijs dat Hubertus ooit in Rome bij de paus is geweest.

Van de bisschop Hubertus wordt gezegd dat hij niet in zijn bisschoppelijk paleis bleef, maar naar de mensen ging om ze te bekeren. Daarbij nam hij altijd brood mee omdat bij het gewone volk veel hongersnood heerste.

Dat verklaart wellicht waarom gezegend brood moest gegeten worden door de ongelukkigen die door een razend dier gebeten waren. En hieruit is de traditie gegroeid dat gezegende broodjes, Sint-Hubertusbroodjes, uitgedeeld wordt tijdens de Sint-Hubertusmisviering van 3 november. Daarom wordt ook symbolisch in de Sint-Hubertusprocessie Elewijt een groot brood meegedragen.

Al in 744 werd hij heilig verklaard en sindsdien werden honderden kerken, kapellen, kloosters, scholen en verenigingen aan hem toegewijd. Al tijdens zijn leven en na zijn dood werden aan Hubertus vele wonderbare genezingen toegeschreven en werd hij vereerd als de patroon der jagers en de beschermer tegen hondsdelheid of razernij en epilepsie.

PATROONHEILIGE VAN ELEWIJT

Van oudsher staat Sint-Hubertus bekend als patroonheilige van de parochie Elewijt die zeer waarschijnlijk al vóór de 12e eeuw gesticht werd. Het dorp wordt in oude teksten vaak Sint-Huybrechts-Elewijt genoemd. Met de verering als patroonheilige kwam ook zijn kracht als beschermer tegen en genezer van hondsdelheid naar Elewijt.

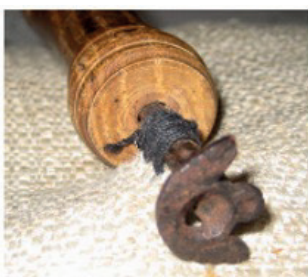

Links een groep jagers en rechts boeren die met hun vee naar Elewijt trekken. Illustraties in de hoofding van de bul van 1 mei 1651 waarin de aartsbisschop van Mechelen de relikwieën van Elewijt erkende.

Een document uit 1506-1507 vermeldt dat Elewijt toen al een grote vermaardheid kende, vermits men vanuit Groot-Bijgaarden 't'Elewyck met de verkens (was) geweest die van eenen razenden hond gebete waren'.

In 1574 werden de relikwieën van de heilige godvruchtig in een schrijn bewaard en was een van de drie altaren aan de H. Hubertus toegewijd.

Echter in 1595 waren de relikwieën verdwenen, waarschijnlijk als gevolg van de plundering van de kerk in 1580 door een bende beeldenstormers of ketters. De altaren in de kerk werden ontheilgd en de pastorie in brand gestoken. De Sint-Huibrechtssleutels, welke de gebeenten van de heilige hadden aangeraakt en waarmee de wonden door razende honden veroorzaakt, werden gebrand, bleven gelukkig bewaard.

Het brandijzer bestaat in twee uitvoeringen: pro hominibus (voor mensen) en pro canibus (voor honden).

De verering herstelde zich evenwel al snel en in 1599 schreef Landsdeken De Mol uit Mechelen: 'Vermaard is (er) de gedachtenis van de H. Hubertus, die tweemaal 's jaars onder grote toeloop van volk vereerd wordt. De offergiften belopen tot zestig rijngulden. Pastoor Christophorus van

Espen getuigt dat velen van de vallende ziekte en van razernij zijn verlost. De koster is ermee gelast de gebeten met een gloeiend ijzer te branden en zonder enige superstitie bezorgt hij hun brood, gewijd door de pastoor met gewoon het gebed uit het Luiks missaal, alsook gewijd water, dat ze moeten gebruiken negen dagen lang en daarbij negen Onzevaders en Weesgegroeten bidden.'

Opmerkelijk is dat bij afwezigheid van de koster zijn vrouw instond voor het branden en dat dit alleen gebeurde wanneer er bloed uit de wonde vloeide.

In 1602 werd geschreven dat de begankenis van Sint-Hubertus te Elewijt al van mensenheugenis plaatsvond.

In een tekst van 1623 geeft de deken uitleg over het brandijzer of de sleutel: 'De oude Sint-Huibrechtssleutel werd vernieuwd, maar het grootste deel ervan komt voort van de vroegere, die misschien wel 200 jaar oud was. De oude sleutel had de relikwieën van de heilige nog aangeraakt.'

Welke regels men moet onderhouden als men door razende dieren is gebeten:

1. Den eersten dag der novene biechten en te communie gaan, als de biechtvader zulks oordeelt ook den negensten dag met sluiting der novene.
2. Elken dag der novene mis hooren ter eere van den H. Hubertus, indien dit mogelijk is, alsmede negen Vader onzen met den Weesgegroot daarachter, daarbij voegende de lita-

*nie van den H. Hubertus of ten minste het vers:
"H. Hubertus, bid voor ons".*

3. *'s Morgens nuchter eten van het gewijd brood.*
4. *Alleen slapen in zuivere witte linnen lakens of geheel gekleed.*
5. *Drinken alleen uit een glas of bijzonderen beker; zich onthouden van zware sterke en verhittende dranken en bij voorkeur gebruiken de natuurlijke dranken, als witten wijn gemengd met water of alleen water.*
6. *Gebruiken lichte kruidmoezen en licht vleesch, spijzen welke gemakkelijk verteeren. Als kienvleesch, jong verken, kalfs, visschen met schelpen; en dit alles moet koud geëten worden.*
7. *Hij die gebeten is mag zijn hair veertig dagen gedurende niet kammen. Hij moet verduelig en ootmoedig zijn, zich nergens in ontstellen, en alles 't zij goed 't zij kwaad, wat hem God laat overkomen, gewillig en in den geest van boetvaardigheid, onderworpenheid en dankbaarheid aannemen.*
8. *Hij moet alle jaren viere, den feestdag van den H. Hubertus, 3e november, door biechten en communiceren, trachtende den aflaat te verdienen in de kerk van den H. Hubertus, indien dit gemakkelijk kan geschieden.*
9. *Hij moet zoohaast hij is gebeten gedurende drij dagen de wonde wel zuiveren met water, de wonde met schoon lijnwaad van alle vuilheid en lucht bewaren.'*

Een mengeling van bijgeloof, volksdevotie, godsdienst en een tikkeltje geneeskunde.

Het grote succes van de Sint-Hubertusverering leidde in het dorp tot de aanwezigheid van talrijke herbergen waar pelgrims terecht konden voor drank en eten en eventueel overnachting. Meer hierover verder in dit boek.

MEER DAN 400 JAAR PROCESSIE

In 2003 werd te Elewijt 400 jaar Sint-Hubertusprocessie gevierd. Hiervoor werd gerefereerd naar een rekening van de H. Geesttafel (destijds de armenbijstand) uit het parochiearchief van het jaar 1603, waarin geschreven werd dat op de processiedag, de tweede pinksterdag, een bedrag van 57 gulden geofferd werd. Ook vinden we in die rekeningen uitgaven voor billekens

(prentjes) en vaentiens (vaantjes) geleverd in 1601 voor 9 gulden en in 1603 20 gulden voor prentjes. Dit moeten grote hoeveelheden zijn geweest. Het feit dat Elewijt omstreeks het jaar 1600 slechts zo'n 400 inwoners telde impliceert dat het volk van heinde en verre toestroomde om de processie bij te wonen.

De processie in de jaren 1950 op de Tervuursesteenweg ter hoogte van Koffer.

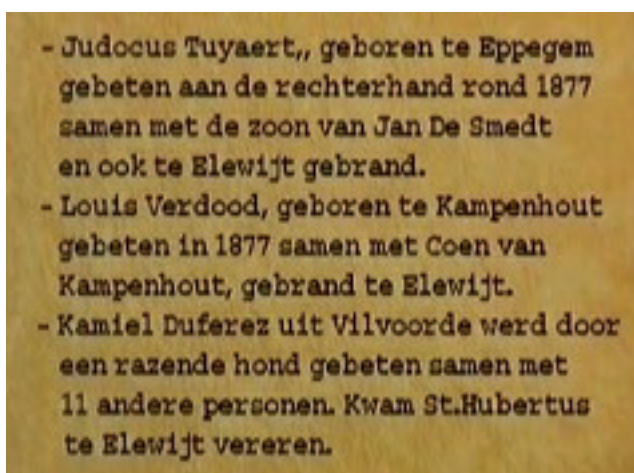
Belangrijk voor de verering is dat de parochie opnieuw in het bezit kwam van een relikwie van Sint-Hubertus. In 1650 werd de relikwie vanuit de kapel van het kasteel van Frederik de Marselaer, heer van Perk en Elewijt, onder grote volkstoeeloop overgebracht naar de kerk van Elewijt, waar het nog steeds bewaard wordt.

In hetzelfde jaar werd door heer Frederick de Marselaer de schenking gedaan van vier bunderen grond genaamd de Stockbeemden aan een stichting. De opbrengst van deze grond diende door de stichting aangewend tot het onderhoud van een kapelaan die op zon- en feestdagen een vroegmis moest opdragen voor de talrijke bedevaarders.

Leo Linten vond inzake het verloop van de processie in de decanale verslagen van het jaar 1600 volgende tekst: *"Ze hadden de gewoonte de maaltijd van de broederschap van St.-Hubertus feestelijk te vieren op het kerkhof, wegens de gewoonlijke dronkenschap heb ik bevolen dat zij, als zij van het feestmaal niet willen afzien, een andere plaats moeten kiezen. Geen weerbarstigen."* (vertaald uit het latijn).

Met de Franse bezetting werden al deze fondaties stopgezet en later werden door Napoleon de Stockbeemden toegewezen aan de kerkfabriek. Dit was aanleiding tot een jarenlange betwisting tussen de gemeente en de kerkfabriek omtrent de begunstigde van deze schenking. Pas in 1921 werd de zaak finaal beslecht ten gunste van de kerkfabriek.

Op 1 mei 1651 vond de oprichting plaats van de Broederschap van Sint-Hubertus, waardoor de aandacht gedeeltelijk werd verlegd naar zijn naamdag op 3 november.

Getuigenissen van 'behandeling' met het brandijzer eind 19de eeuw. Alhoewel dit verboden was, ging de praktijk door tot Louis Pasteur omstreeks 1885 een vaccin tegen hondsdoelheid ontwikkelde.

De toeloop van bedevaarders uit alle gewesten en zelfs uit Holland en Frankrijk bleef steeds aangroeien. De Broederschap telde in de beginjaren 1800 ruim 10.000 leden, gespreid over meer dan 350 gemeenten. Zelfs onder de Franse revolutie en de Boerenkrijg was de bedevaart naar Elewijt bloeiend gebleven.

Bij beslissing van paus Pius VIII in 1829 konden de leden ondermeer een volle aflaat verdienen als zij op 3 november in de kerk van Elewijt rouwmoedig biechtten, communiceerden en godvruchtig baden voor de uitroeiing der ketterijen en de verheffing van de H. Kerk.

Bij de plundering van de kerk door de Duitsers in augustus 1914 verdween de relikwie om op 3 november, de feestdag van de heilige, teruggevonden te worden.

In 2023 herdacht Elewijt de 420e verjaardag van de Sint-Hubertusprocessie. Zoals hiervoor aangetoond werd, gaat de verering van de heilige veel verder terug in de tijd, hetgeen vermoedelijk ook het geval is voor de processie.

SAMENSTELLING VAN DE PROCESSIE

Dat de processie op de tweede pinksterdag zeer waarschijnlijk in al de jaren is uitgegaan, vinden we terug in de rekeningen van de parochie uit de 18e eeuw en later. Regelmatig werden er uitgaven gedaan voor het baldakijn, lantaarns, beelden en andere processiekosten.

Het prachtige gepolychromeerde houten beeld van Sint-Hubertus dat jaarlijks in de processie wordt rondgedragen dateert uit de periode einde 17e begin 18e eeuw. Ook de grote en kleine flambouwen die rondom en achter het baldakijn met het Heilig Sacrament door de notabelen en de leden van de confrérieën van het dorp worden gedragen, kennen al een lange geschiedenis.

Van in het begin werd de relikwie van Sint-Hubertus meegedragen in de processie evenals het Heilig Sacrament, begeleid door misdienaars en zangers.

Dit stukje van het gebeente van Sint-Hubertus is afkomstig van de Kapucijnen van Antwerpen, werd door aartsbischop J. Boonen van Mechelen in 1651 als relikwie erkend.

Zowat alle katholieke verenigingen die het dorp in de loop der eeuwen rijk was, hebben deelgenomen aan de processie. In eerste instantie de confrérie van de 'Gulde-broeders' die al genoemd is in een decanaal verslag van 1682.

Een van de oudste groepen die aan de processie deelnam, was de Sint-Sebastiaansgilde, waarvan de oorsprong teruggaat tot 1565. De leden van de gilde, in historische kledij en met vaandel droegen het beeld van Sint-Sebastiaan. De deelname van de gildeleden aan de processie was een verplichting en de koning van de gilde diende de braak (die te zien is in de staminee van de Semse) te dragen. Spijtig dat het bestaan van deze gilde ophield in 1972.

Vaste waarden in de processie waren, en een aantal zijn dat nog steeds: de harmonie Sint-Hubertus gesticht in 1814, de scouts en de gidsen, de Bond van het Heilig Hart (tot 1969), de Boerengilde (tot 1991), Milac (tot 1993), de Landelijke Rijvereniging Sint-Hubertus (van 1971 tot 1989), de toneelgroep Labyrint en vele vrijwilligers die nog steeds instaan voor de evocatie van een aantal taferelen uit het leven van de heilige, de eerste en plechtige communicanten en het biddende volk als laatste groep.

Ook de brandijzers worden meegedragen in de processie. Sinds 2023 worden zij vergezeld van een koster met zijn vrouw die symbolisch aan de toeschouwers die dit wensen een stempel zet terwijl hij de oorspronkelijke bezwerende tekst declameert: *'Mordaces rabie canes continet et abigit!'* (Houd de beten van dolle honden in bedwang en verdrijf ze).

De omvang van de processie is in de loop van de tijd geëvolueerd. Een zeer uitgebreide processie was er bijvoorbeeld in 1958, met maar liefst 46 topics waaronder vele vaandels en vlaggen, heiligenbeelden en evocaties van Onze-Lieve-Vrouw en meerdere heiligen.

Enkele jaren later, in 1965, had de processie een grote gedaanteverandering ondergaan in de zin dat veel was weggefallen. De toenmalige pastoor Iven streefde naar vereenvoudiging en vond een buitenprocessie niet meer verantwoord en een verspilling van tijd en geld. Zijn devies was terug naar de kern van de zaak, geen show en folklore meer, maar een eenvoudige bidprocessie. Sommige pastoors schaften de processies in hun parochie eenvoudig af.

Gelukkig was pastoor Jozef Boven, aangesteld in 1973, een andere mening toegedaan en is het in belangrijke mate aan hem te danken dat de processie vanaf 1975 een radicale ommekeer kende. In het Milac-tijdschrift 'De Brug' van 1975 werd geschreven: *'Op sinksenmaandag 19 mei zal andermaal de grote processie langs de straten van onze parochie trekken. Vrome gewoonten moeten we in ere houden. Het is een gemeenschappelijke getuigenis van geloof, een sportieve gebedstocht, een boeteomgang'*.

De zware trekpaarden zijn een vast ingrediënt van de processie.

In de processie werden drie grote delen onderscheiden, zijnde de hulde aan de Heer Jezus, de hulde aan Onze-Lieve-Vrouw en de hulde aan Sint-Hubertus, gevolgd door een grote groep biddende mensen.

Vanaf 1987 werd de processie aangevuld met de Koninklijke Jachthoornkring Jagermeesters van Sint-Hubertus uit Brasschaat en dit tot 2004; om in 2005 opgevolgd te worden door de Jachthoorngezellen van Meerdaelwoud. Zij luisteren ook de misviering op en stappen daarna mee op in de processie en geven niet alleen aan de rustaltaren maar ook op diverse plaatsen op het processietraject een korte serenade die de sfeer van de jacht oproept.

In 2002 kwam ook de Volkskunstgroep Reuzegom uit Leuven de processie vervoegen en vanaf 2013 de Vendeliersgilde Pirrewit uit Keerbergen.

HET PARKOERS

Het parkoers van de processie is in de loop der jaren nagenoeg ongewijzigd gebleven. Vertrek op het kerkplein richting Sweynbeerstraat (vroeger langs de Tervuursesteenweg totdat het drukke verkeer dit niet meer toeliet), dan rechtsaf naar de Diependaalstraat, de Driesstraat, de Pater Penninckxstraat en via het Molenveld terug naar de kerk. Een tocht van zo'n twee kilometer.

Zegening bij het kapelletje aan de Pater Penninckxstraat.

Langs het parkoers staan traditiegetrouw drie rustaltaren opgesteld: in de Diependaalstraat, op de hoek Driesstraat-Vinnestraat en het kapel-

letje van O.L.V. op de hoek van de Pater Penninckxstraat.

Bij elk rustaltaar wordt een korte serenade gegeven door de jachthoornblazers en wordt de zegen met het Heilig Sacrament sfeervol begeleid door de Koninklijke Harmonie.

De processie vertrekt na de eucharistieviering van 9 uur en komt terug toe aan de kerk omstreeks 12 uur, waar nog een slotplechtigheid plaatsvindt met het 'tantum ergo', de zegen met het H. Sacrament en een laatste hulde aan de patroon van de parochie. Na afloop worden Sint-Hubertuskoekjes uitgedeeld aan de deelnemers en worden alle aanwezigen uitgenodigd op een gezellige receptie die in het vlakbij gelegen In Den Prins doorgaat.

Langs het parkoers zijn de rustaltaren versierd en wordt hier en daar zand gestrooid. Het procesiecomité stelt vaandels ter beschikking om de huizen langs het parkoers mee te versieren en aan vele huizen hangt de vlag uit waardoor de straten een feestelijke indruk maken. Een beeld van het Heilig Hart of van Onze-Lieve-Vrouw tussen twee brandende kaarsen voor het raam plaatsen maakt eveneens deel uit van de godvruchtige traditie.

Om de organisatie van de processie in goede banen te leiden, vormde zich in de loop der jaren een werkgroep van mensen uit de Kerkfabriek en de Parochieraad die zich specifiek voor deze manifestatie engageerden. Een belangrijke taak voor deze werkgroep ligt op het financiële vlak. Zij organiseren de jaarlijkse eetnamiddag die de voornaamste bron van inkomsten vormt. Sinds

Sinds kort beschikt de processie over een door Dirk Huyghe ontworpen logo. Zijn uitleg voor de opbouw ervan is als volgt: De groene achtergrond refereert naar het bosrijk gebied. De 'H' van Hubertus met kruis middenin staat voor het kruis tussen het hertengeweï. De hoorn is symbool van de jacht en verwijst naar de vorm van de historische brandstempel. Het geheel wordt aangevuld met details uit de gravure uit 1752 die hierna besproken wordt.

een paar jaren is die werkgroep sterk uitgebreid en vormt ze het Sint-Hubertusprocessieteam.

Op 1 juli 2024 werd de Sint-Hubertusprocessie Elewijt erkend als immaterieel cultureel erfgoed en aansluitend daarop richtte het Sint-Hubertusprocessieteam in 2025 de vzw 'Vereniging rond Sint-Hubertus Elewijt' op.

Elewijt is trouwens in België één van de laatste plaatsen waar nog een Sint-Hubertusprocessie uitgaat.

EEN UNIEKE AFBEELDING UIT 1752

Bij het digitaliseren van het kerkarchief van Elewijt vonden we in een van de vele dozen een bruine enveloppe met daarin een koperplaat van 22 bij 17 cm. Dit bleek een gravure te zijn met

een afbeelding van Sint-Hubertus in verering voor het oplichtende kruis tussen de horens van een hert.

Wie anders dan ons lid graficus Dirk Huyghe te contacteren voor een afdruk. Dirk wees ons op de zeer hoogstaande techniek van de gravure die met een burijn was uitgestoken op de koperplaat. Het resultaat van zijn afdruk zie je hieronder, een zeer mooie afbeelding vol symboliek.

Los van de plaat was er ook een plaatje met onderschrift in spiegelbeeld en wat bij de afdruk opviel was op de onderste lijn een tekst met op 'willekeurige' plaatsen hoofdletters. Dit is een jaarschrift waarbij de hoofdletters verwijzen naar een getal. Gelukkig zat in de enveloppe een brief gedateerd 8 oogst 1941 die het jaartal ontleepte (ondertekening niet leesbaar).

De letter W = V + V of 5 + 5 = 10 en Y en I staan voor 1. Zo verkrijgt men:

CoMt = 1100; hUBertUs = 10; VierEn = 6; eLeWYt = 61; Die = 501; Van = 5; rasernY = 1; WILT = 61; sYn = 1; beVrYt = 6 en alles opgeteld 1752.

De koperplaat dateert dus uit 1752 en werd gemaakt door de Mechelse graveur Antoon Op de Beeck, vier jaar voor zijn dood.